

POEZJA JANA KOCHANOWSKIEGO

CZYTANIE NARODOWE 2025

Jan Kochanowski urodził się w Sycynie pod Zwoleń w ziemi radomskiej w 1530 r. Zmarł w Lublinie 22 sierpnia 1584 r. Ojciec Jana był sędzią sandomierskim, który pochodził z małopolskiej szlachty i posiadał kilka wsi.

Jan Kochanowski miał liczne rodzeństwo – sześciu braci i pięć siostr, a dwaj bracia, Mikołaj i Andrzej, również weszli do literatury.

Niewiele zachowało się materiału faktograficznego, dotyczącego biografii Kochanowskiego, dlatego jedynie w przybliżeniu można podać szczegóły z życia wielkiego poety i powstania jego utworów.

Mając czternaście lat wstąpił na Akademię Krakowską (w tym czasie studia te były na poziomie mniej więcej późniejszej szkoły średniej). Tutaj poznał wybitnych humanistów: Mikołaja Reja, Stanisława Orzechowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Przypuszcza się, że w latach 1549-1550 mógł studiować na jednym z uniwersytetów niemieckich. Następnie studiował w Królewcu, potem w Padwie. Na studiach wyróżniony był przez rodaków, którzy rozślawili jego imię w Polsce, w Padwie został wybrany konsyliarzem nacji polskiej. Trzy razy przerywał studia w Padwie, a po skończeniu ich wyruszył w półroczną podróż po Francji, gdzie zetknął się z panującymi ówczesne tendencjami układania utworów w języku rodzimym i czerpania wzorów z literatury klasycznej. Z Padwy Kochanowski przywiózł garść epigramatów i elegii łacińskich, na których uczył się rzemiosła poetyckiego, w tym elegii miłosnych i duchowych. Z podróży zagranicznej Kochanowski przywiózł również (1562) słynny hymn „Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary”, który rozpoczyna cykl jego liryków religijnych. Jest to jeden z najwcześniejszych zachowanych utworów Kochanowskiego pisanych w języku polskim. Po powrocie z podróży zagranicznej w 1559 roku otrzymał w spadku połowę Czarnolasu i tego roku rozpoczął służbę dworską. W 1564 roku otrzymał probostwo poznańskie, a 2 lata później plebanię w Zwoleń (świeckie probostwo).

Kochanowski nieprzerwanie tworzył. Poemat „Szachy” (1562) wierszowana powieść biblijna, „Zuzanna”, „Zgoda”, „Satyra” albo „Dziki mąż” – to poematy polityczne, których celem była troska o naprawę Rzeczypospolitej. W „Zgodzie” potępił toczące się w kraju spory religijne oraz niezrozumiałą gospodarkę dobrami kościelnymi. W „Satyrze” zaatakował rozrzutność szlachty, wytknął brak troski o skarb państwa i obronność kraju, domagał się reformy sądownictwa i szkolnictwa. Panegiryki „Proporzec” i „Hołd Pruski” mają charakter wierszowanej relacji historycznej z uroczystości złożenia w Lublinie hołdu Zygmunto-
w

Augustowi przez księcia pruskiego Albrechta Hohenzollerna, na którego dworze w latach młodości przebywał Kochanowski.

Największym osiągnięciem autora to treny oraz fraszki, które rozpoczął pisać w Padwie, a później pisał jeszcze długie lata.

Kochanowski ułożył 300 kunsztownych, wierszowanych fraszek, w których w sposób realistyczny odzwierciedlił życie dworu, wsi i miast Polski renesansowej. Dał bogatą galerię wizerunków króla, dworzan, duchownych i świeckich, wojskowych, ziemian i chłopów.

Około 1566 r. napisał traktacik polityczny prozą zatytułowany „Wróżki”, w którym ostro skrytykował magnaterię, zarzucając im rabunkową gospodarkę i własne interesy, ze szkodą dla kraju.

Był obecny w Krakowie w czasie wjazdu Henryka Walezy do stolicy. Na Zjeździe w Stężnicy wygłosił dwie ody polityczne, nawołujące do zgody i jedności. A po napaści hord tatarskich na Polskę, napisał słynną pieśń „Wieczna sromota i nienagrodzona”.

Z pierwszych lat Czarnolasu pochodzi „Pieśń świętojańska o Sobótce”, której bohaterką jest żona poety, Dorota.

Gdy Stefan Batory wstąpił na tron, Kochanowski zbliżył się do dworu królewskiego poprzez zabiegi wielkiego kanclerza Jana Zamoyskiego, z którym poeta w 1576 r. nawiązał przyjazne stosunki. W 1579 r. król nadał Kochanowskiemu urząd wojskiego sandomierskiego, był on tytularny, gdyż nie nakładał żadnych obowiązków na poetę, nie był więc zmuszony opuszczać Czarnolasu. Około roku 1579 Kochanowskiemu zmarła ukochana dwu i półroczna córka Orszulka, w której pokładał nadzieję, że będzie spadkobierczynią jego talentu – przyszłą poetką polską. Swoją nieukojoną боль wyraził w arcydziele poetyckim, którym są „Treny”. Równocześnie z „trenami” powstała „Odprawa posłów greckich” wzorowana na dramacie antycznym, napisana na prośbę Jana Zamoyskiego.

W 1579 r. ogłosił Kochanowski „Psałterz Dawidów”, dzieło, któremu poświęcił blisko dziesięć lat życia, należy do arcydzieł literatury światowej.

Po pomyślnym zakończeniu wojny moskiewskiej i odzyskaniu przez Stefana Batorego Inflant w 1582 r. Kochanowski opublikował poemat „Jazda do Moskwy”. W 1584 r. wydał poeta cykl łacińskich elegii, epigramów i fraszek powstałych w różnych okrasach twórczości.

Jan Kochanowski w całej swej twórczości był doskonałym znawcą dziejów ojczyzny i gorąco miłował swój naród i swój kraj.

Zmarł w 1584 r. w Lublinie. Śmiercią swoją zaskoczył wielu, odbiła się ona głośnym echem po całym kraju, poeci znani i nieznani upamiętnili jego odejście wierszami i poematami, wyrażając w nich głęboką cześć dla swego mistrza.

W dwa lata po śmierci poety wyszły drukiem jego „Pieśni”.

W OBECNEJ XIV EDYCJI CZYTANIA NARODOWEGO, KTÓRĄ JEST POEZJA JANA KOCHANOWSKIEGO, W SANOCKIM „SOKOLE” CZYTAMY PO RAZ SZÓSTY.

Będziemy czytać najpopularniejsze fraszki, pieśni i psalmy jednego z największych poetów polskich.

A czytać będą Sokolice i Sokoły z sanockiego Gniazda.

Sanok, 11 wrzesień 2025 r.

Dh. Barbara Milczanowska

TG „Sokół” w Sanoku

Grupa Turystyczno-Historyczna